

अयास्य आङ्गिरसः। बृहस्पतिः। त्रिष्टुप् ।

उदप्रुतो न वयो रक्षमाणा वावदतो अभ्रियस्येव घोषाः।

गिरिभ्रजो नोर्मयो मदन्तो बृहस्पतिमभ्यर्का अनावन् ॥ १०.०६८.०१

वयो न- पक्षिण इव पतन्तः। उदप्रुतः- उदकोद्गमयितारः। रक्षमाणाः- पालका मरुतः। वावदतः- शब्दायमानाः इव। अभ्रियस्येव घोषाः- मेघघोषा इव। मदन्तः- हृष्टाः। गिरिभ्रजः- पर्वतभ्रष्टाः। ऊर्मयः- जलधाराः। न- इव। बृहस्पतिम्- मेधाधिदैवतम्। अर्काः- स्तुतिशीलाः। अनावन्- स्तुवन्ति ॥१॥

सं गोभिराङ्गिरसो नक्षमाणो भग इवेदर्यमणं निनाय।

जने मित्रो न दंपती अनक्ति बृहस्पते वाजयाशूरिवाजौ ॥ १०.०६८.०२

गोभिः- स्वरश्मिभिः। आङ्गिरसः- बृहस्पतिः। सम्- सम्यक्। नक्षमाणः- व्याप्तुवन्। भग इव- सौभाग्याधिदेवता सवितेव। अर्यमणम्- आर्यशीलम्। निनाय- नयति। मित्रः- स्नेहाधिदेवता। जने- जनान् यथा परस्परं सङ्गमयति तथा। दम्पती- जायापती। अनक्ति- सङ्गमयति। आजौ- युद्धे। आशून्- अश्वान्। इव। बृहस्पते- मेधाधिदैवत। वाजय- शक्तीःसाधय ॥२॥

साध्वर्या अतिथिनीरिषिराः स्पर्हाः सुवर्णा अनवद्यरूपाः।

बृहस्पतिः पर्वतेभ्यो वितूर्या निर्गा ऊपे यवमिव स्थिविभ्यः ॥ १०.०६८.०३

साध्वर्याः- शोभनार्यशीलाः। अतिथिनीः- अतिथिपूजाशीलाः। रिषिराः- साधुकामनामयाः। सुवर्णाः- ज्वलन्तः। अनवद्यरूपाः- अदोषाः। गाः- धेनूः। चिद्रश्मीनिति भावः। बृहस्पतिः- मेधाधिदेवता। पर्वतेभ्यः- गिर्युपलक्षितजडेभ्यः। वितूर्य- निर्गम्य। स्थिविभ्यः- कुसीदेभ्यः। यवमिव। निः ऊपे- निर्वपति। डुवप् बीजसन्ताने ॥३॥

आप्रुषायन्मधुन ऋतस्य योनिमवक्षिपन्नर्क उल्कामिव द्योः।

बृहस्पतिरुद्धरन्नश्मनो गा भूम्या उद्रेव वि त्वचं बिभेद ॥ १०.०६८.०४

ऋतस्य योनिम्- उदकसदनं मेघं जडम् । अर्कः- पूज्यः । बृहस्पतिः । अवक्षिपन्- अवकिरन् ।
मधुना- सोमं रसं जीवोदकं वा । आप्रुषायन्- सिञ्चन् । द्योः- नभसः । उत्कामिव- ज्योतिरिव ।
अश्मनः- जडात् । गाः- चिद्रश्मीन् । उद्धरन्- निर्गमयन् । उद्रेव- अग्निनेव । भूम्याः त्वचम्-
भूम्युपलक्षितजडम् । वि- विशेषेण । बिभेद- चिद्रश्म्याविष्काराय अभिनत् ॥४॥

अप ज्योतिषा तमो अन्तरिक्षादुद्गः शीपालमिव वात आजत् ।

बृहस्पतिरनुमृश्या वलस्याभ्रमिव वात आ चक्र आ गाः ॥ १०.०६८.०५

उद्गः- उदकात् । वातः- वायुः । शीपालमिव- शैवालमिव । बृहस्पतिः । तमः- अज्ञानान्धकारम् ।
अन्तरिक्षात्- चित्ताकाशात् । ज्योतिषा- ज्ञानप्रकाशेन । अप आजत्- अपगमयति । वातः- वायुः ।
अभ्रमिव- मेघघनं यथा तथा । बृहस्पतिः- मेधाधिदेवता । अनुमृश्य- विचार्य । वलस्य-
आवरणबद्धान् । गाः- चिद्रश्मीन् । आ- समन्तात् । आ- आभिमुख्येन । चक्रे- अकरोत् ।
निर्गमयतीति भावः ॥५॥

यदा वलस्य पीयतो जसु भेद्बृहस्पतिरग्नितपोभिरर्कैः ।

दद्भिर्न जिह्वा परिविष्टमाददाविर्निधीरकृणोदुस्त्रियाणाम् ॥ १०.०६८.०६

यदा । पीयतः- हिंसकस्य । वलस्य- आवरणाख्यरक्षसः । जसुम्- आयुधम् । अग्नितपोभिः-
पावकदीप्तिभिः । अर्कैः- मन्त्रैः । बृहस्पतिः- मेधाधिदेवता । भेत्- भिनत्ति । यदा । जिह्वा ।
परिविष्टम्- भक्षणम् । दद्भिर्न- दन्तैरिव । आदत्- वलं गृह्णाति । तदा । उस्त्रियाणाम्- गवां
चिद्रश्मीनामिति भावः । निधीन्- सम्पदः । आविः अकृणोत्- आविष्करोति ॥६॥

बृहस्पतिरमत हि त्यदासां नाम स्वरीणां सदने गुहा यत् ।

आण्डेवं भित्त्वा शकुनस्य गर्भमुदुस्त्रियाः पर्वतस्य त्मनाजत् ॥ १०.०६८.०७

यत्- यदा । बृहस्पतिः- मेधाधिदेवता । स्वरीणाम्- मन्त्रयुक्तानाम् । आसाम्- धेनूनां
चिद्रश्मीनामिति भावः । तत् । नाम । गुहा सदने- जडनिहितम् । अमत- ज्ञातवान् । तदा ।

शकुनस्य- पक्षिणः। गर्भं। आण्डा- अण्डानि। भित्त्वेव। पर्वतस्य- गिर्युपलक्षितजडं भित्त्वा।
त्मना- आत्मना। उस्त्रियाः- गाश्चित्किरणान्। उत् आजत्- उदगमयत् ॥७॥

अश्नापिनद्धं मधु पर्यपश्यन्मत्स्यं न दीन उदनि क्षियन्तम्।

निष्टज्जभार चमसं न वृक्षाद्बृहस्पतिर्विरवेणा विकृत्य ॥ १०.०६८.०८

दीने उदनि- शुष्कप्राये जले। क्षियन्तम्- वसन्तम्। मत्स्यं न- मीनमिव। अश्ना-
अश्मोपलक्षितजडेन। पिनद्धम्- बद्धम्। मधु- सोमं रसम्। पर्यपश्यत्- ददर्श। वृक्षात्- तरोः।
चमसम्- पात्रविशेषम्। न- इव। बृहस्पतिः- मेधाधिदेवता। विरवेण- मन्त्रशब्देन। विकृत्य-
आवरणं छित्त्वा। तत्। निः जभार- निर्जहार ॥८॥

सोषामविन्दत्स स्वः सो अग्निं सो अर्केण वि बबाधे तमांसि।

बृहस्पतिर्गोवपुषो वलस्य निर्मज्जानं न पर्वणो जभार ॥ १०.०६८.०९

सः- असौ। उषाम्- ज्ञानोदयदेवताम्। अविन्दत्- ज्ञातवान् लब्धवान्। सः। स्वः- स्वर्गमविन्दत्।
सो- सः। अग्निम्- पावकं सर्वभूतहितक्रतुप्रतीकम्। सो- सः। अर्केण- आत्मसूर्येण। तमांसि-
अज्ञानान्धकारम्। वि- विशेषेण। बबाधे- बाधयति। बृहस्पतिः- मेधाधिदेवता। गोवपुषः-
चिद्रश्मीनाम्। वलस्य- आवरणस्य। पर्वणः- पर्वतोपलक्षितजडात्। मज्जानं न- मज्जन्तमिव। निः
जभार- निर्जहार ॥९॥

हिमेव पर्णा मुषिता वनानि बृहस्पतिनाकृपयद्वलो गाः।

अनानुकृत्यमपुनश्चकार यात्सूर्यामासा मिथ उच्चरातः ॥ १०.०६८.१०

हिमेव- हिमेन यथा। पर्णा- पर्णानि। तथा। वनानि- वननीयाश्चिद्रश्मयः। मुषिता- वलेन
अपहृताः। बृहस्पतिना- मेधाधिदैवतेनागतेन हेतुना। वलः- आवरणप्रतीको राक्षसः। गाः-
चिद्रश्मीन्। अकृपयत्- प्रायच्छत्। यात्- यावत्। सूर्यामासा- सूर्याचन्द्रमसौ। मिथः- परस्परम्।
उच्चरातः- नभसि चरेताम्। तावत्। अनानुकृत्यम्- अननुकरणीयम्। अपुनः- पुनर्यथा न कर्तव्यं
भवति तथा। चकार- अकरोत् ॥१०॥

अभि श्यावं न कृशनेभिरश्वं नक्षत्रेभिः पितरो द्यामपिंशन्।

रात्र्यां तमो अदधुर्ज्योतिरहन्बृहस्पतिर्भिनदद्रिं विदद्वाः ॥ १०.०६८.११

श्यावम्- कृष्णम्। अश्वम्- तुरगम्। न- यथा। कृशनेभिः- दीप्तिमद्भिराभरणैः। अभि-
मण्डयन्ति। तथा। नक्षत्रेभिः- नक्षत्रैः। पितरः- बृहस्पत्युपासका ऋषयः। द्याम्- नभः। अपिंशन्-
अलङ्कुर्वन्ति स्म। रात्र्याम्- निशि। तमः- अन्धकारम्। अदधुः- धृतवन्तः। अहन्- अहनि।
ज्योतिः- प्रकाशं धृतवन्तः। बृहस्पतिः- मेधाधिदेवता। अद्रिम्- गिरिं मेघं जडं वा। अभिनत्-
बिभेद। गाः- धेनूश्चिद्रश्मीन्। अविदत्- लेभे ॥११॥

इदमकर्म नमो अभ्रियाय यः पूर्वीरन्वानोनवीति।

बृहस्पतिः स हि गोभिः सो अश्वैः स वीरेभिः स नृभिर्नो वयो धातु ॥ १०.०६८.१२

यः। पूर्वीः- प्राचीनमन्त्रान्। अनु आनोनवीति- वदति। तस्मै। अभ्रियाय- अभ्रोपलक्षितजडेशनाय
बृहस्पतये। इदम्- एतम्। नमः- नमस्कारम्। अकर्म- कुर्मः। सः- असौ। बृहस्पतिः। गोभिः-
धेनुभिश्चिद्रश्मिभिः। अश्वैः- तुरगैः प्राणैः। वीरेभिः- शूरैः। नृभिः- नेतृभिः। वयः- सहितां
सम्पदम्। नः- अस्मदर्थम्। धाः- दधातु ॥१२॥

Dr. R.